

И. К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясынын жана тең уюштуруучулар Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетинин Д 14.23.690 диссертациялык кеңешинин эксперти медицина илимдеринин доктору, Биялиева Гулмира Самарбековна 14.02.03 – Коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистиги боюнча Исраилова Дарыгул Кубанычбековнанын медицина илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алууга сунушталган “Жалпы үй-бүлөлүк дарыгерлер практикасында терапиялык жардам берүүнү уюштуруудагы көйгөйлүү маселелер (Кыргыз Республикасынын түштүк аймагынын мисалында)” аталыштагы диссертациясына берилген

КОРУТУНДУСУ

1. Диссертациялык кеңеш диссертацияларды коргоого кабыл алууга укук берилген адистикке илимий иштин шайкештиги.

Диссертациялык иште жалпы үй-бүлөлүк дарыгерлер практикасында терапиялык жардам берүүнү уюштуруудагы көйгөйлүү маселелер (Кыргыз Республикасынын түштүк аймагынын мисалында) изилдөө жүргүзүлгөн. Сунушталган диссертация 14.02.03 - коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистигинин паспортуна толугу менен шайкеш келет.

2. Изилдөөнүн максаты: амбулатордук деңгээлде көрсөтүлүүчү медициналык жардамды комплекстүү изилдөөнүн негизинде терапиялык жардамды оптималдаштыруу жана анын сапатын, натыйжалуулугун жогорулатууга багытталган илимий негизделген иш-чараларды иштеп чыгуу жана илимий негиздөө.

Диссертацияда төмөнкүдөй изилдөөнүн милдеттери аркылуу диссертациялык иш максатына жетти:

1. Амбулатордук деңгээлде көрсөтүлүүчү медициналык жардамдын учурдагы абалын жана уюштурулушун изилдөө, үй-бүлөлүк дарыгерлер практикасындагы терапиялык жардамдын сапатын жана жеткиликтүүлүгүн баалоо үчүн негизги маалыматтарды топтоо.

2. Терапиялык жардамды көрсөтүү процессинде пайда болгон негизги көйгөйлөрдү анализдөө: дарыгерлердин иш процессин, ресурстарды колдонуу жана бейтаптардын муктаждыктарын канааттандыруунун деңгээлин баалоо.

3. Медициналык жардам көрсөтүүнүн сапатын жана натыйжалуулугун жогорулатууга багытталган иш-чараларды иштеп чыгып, жүргүзүлгөн изилдөөнүн негизинде илимий жактан негизделген сунуштарды иштеп чыгуу.

4. Терапиялык жардамды оптималдаштыруудагы сунушталган иш-чаралардын натыйжалуулугун баалап, алардын практикалык пайдалуулугун жана ишке ашуу мүмкүнчүлүгүн талдоо.

Изилдөөнүн максаты жана милдеттери диссертациянын темасын толук чагылдырат. Тандалган милдеттер коюлган максатты этап-этабы менен ишке ашырууну камсыздайт.

Диссертациянын бөлүмдөрү бири-бири менен тыгыз байланышкан, алардын жоболору негизделген жана диссертациянын бөлүмдөрүнө шайкеш келет. Сунушталган диссертациялык иш 14.02.03 – коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистиги боюнча шифрге ылайык келет.

3. Илимий иштин актуалдуулугу.

Дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюмунун маалыматы боюнча, Баштапкы медициналык санитардык жардам модели салттуу медициналык жардамдан айырмаланып, ден соолукту чыңдоо жана ооруларды алдын алуу чараларын камтышы керек. Дарыгер менен бейтаптын ортосундагы тыгыз байланыш, социалдык шарттарды эске алуу жана үзгүлтүксүз медициналык кызмат көрсөтүү маанилүү. Кыргызстандын 2030-жылга чейинки “Дени сак эл – гүлдөгөн өлкө” Улуттук программасында үй-бүлөлүк медицина жана милдеттүү медициналык камсыздандырууну ишке ашыруу менен медициналык жардамдын сапатын жогорулатуу максатталган. Мындан тышкары, үй-бүлөлүк дарыгерлердин иштөө убактысы жана кадрлардын жетишсиздиги, ошондой эле бүгүнкү күнгө чейин амбулатордук деңгээлдеги калкка баштапкы медициналык-санитардык жардам көрсөтүү системасындагы терапиялык жардамдын көлөмү, технологиясы, сапатына таасир этүүчү факторлор, терапиялык жардамды баалоо критерийлери иштелип чыккан эмес.

Илимий иш кеңири жана актуалдуу маалыматтар, таблица жана сүрөттөр менен коштолгондугун белгилеп кетүү керек. Автор тарабынан чыгарылган тыянактар негизделген жана диссертациянын өзөгүн түзөт. Илимий иштин жыйынтыктары көптөгөн эл аралык, регионалдык конференцияларда баяндалып, ошондой эле РИНЦ системасында индекстелген басылмаларда жарыяланган. Диссертациянын темасы боюнча жарыяланган макалалардын саны 13тү түзөт. Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улуттук Аттестациялык комиссиянын талаптарына ылайык жалпы 199 баллды түзгөн.

Д. К. Исраилова тарабынан илимий иштин мазмунунан келип чыгуучу көйгөйлөр боюнча 163 адабий булактар изилдөөгө алынган жана кеңири саресеп жасалган, алардын ичинен 130у – кыргыз жана орус тилдеринде, 33ү – чет тилдеринде.

4. Илимий натыйжалар

Илимий иште медициналык илимдин (коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо) өнүгүүсү үчүн маанилүү болгон илимий негизделген төмөнкүдөй теориялык жыйынтыктар сунушталды.

Натыйжалар ишенимдүү статистикалык материалдары боюнча терапиялык оорулардын таралышы жана түзүмү илимий негизделген амбулатордук терапиялык жардамды оптималдаштыруу жана дарыгерлердин жардам көрсөтүү сапатын жогорулатуу жолдору.

4.1. Алынган натыйжалардын илимий жаңылыгы

Ош облусунун калкынын арасында мониторингке алынган оорулардын (жүрөк-кан тамыр, дем алуу ж.б) таралышы 7 жылдык мезгил ичинде системалуу түрдө талданды. БМСЖ системасында терапиялык жардамдын сапаты жана жеткиликтүүлүгү, монитордук оорулардын көрсөткүчтөрү изилденип, дарылоонун алгоритмдерин жаңыртуу жана калкка терапиялык кызмат көрсөтүүнүн жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу үчүн уюштуруучулук-технологиялык иш-чараларды камтыган терапевттердин ишинин сапатын баалоо жана жакшыртуу боюнча хронокарталар иштелип чыкты.

Үй-бүлөлүк дарыгерлер менен терапевттердин иш практикасын салыштыруу үчүн системалуу эксперттик баалоо ыкмасы биринчи жолу колдонулду. Үй-бүлөлүк дарыгерлердин көп профилдүү адистиги менен терапевттердин ортосундагы сапаттык жана натыйжалуулук боюнча айырмачылыктар аныкталып, сапатты баалоодо эксперттердин пикирин негиздөөчү атайын критерийлер (мисалы, диагноз коюу, дарылоо протоколдорун колдонуу, бейтаптар менен өз ара мамилелер) иштелип чыкты.

Биринчи жолу Кыргызстандын Түштүк аймагындагы калктын муктаждыктарына жараша медициналык кызмат көрсөтүүнүн жеткиликтүүлүгүн жана сапатын салыштырып талдоо аркылуу БМСЖдагы терапиялык кызмат көрсөтүүнүн уюштуруу өзгөчөлүктөрү системалуу изилденип, аймактык факторлордун (калктын социалдык-экономикалык абалы, медициналык инфраструктуранын жеткиликтүүлүгү, кадрдык камсыздоо) терапиялык кызмат көрсөтүүнүн сапатына тийгизген таасирине анализ жасалды.

БМСЖ кызматтары тарабынан мониторингке алынган ооруларды диагноз коюу, дарылоо жана реабилитациялоо боюнча медициналык жардамдын сапаты алгач ирет комплекстүү терапиялык жардам көрсөтүүдө жетишкендиктер жана кемчиликтер илимий негизде талданып, иштелип чыккан “Үй-бүлөлүк медицинадагы терапиялык жардам” аталыштагы методикалык колдонмо оорунун алдын алуу жана дарылоонун натыйжалуулугун жогорулатаары далилденди.

4.2. Илимий жыйынтыктардын негиздүүлүгү (материалдарды чогултуу ыкмалары)

Автордун заманбап изилдөө методдорун колдонуусу, статистикалык маалыматтарды чогултуусу жана талдоосу, натыйжаларды жалпылоосу диссертацияда айтылган тыянактар жана сунуштар негиздүү деп эсептөөгө мүмкүндүк берет.

Бул изилдөөдө автор тарабынан коргоого сунушталган жаңы илимий жыйынтыктардын жыйындысы камтылган. Изденүүчү сунушталган жаңы чечимдер негизделип, сын көз караш менен бааланган. Автор тарабынан изилдөөнүн максаттары жана милдеттери өз алдынча белгиленип, статистикалык маалыматтарды чогултуу жана талдоо этаптары уюштурулган; диссертациянын жыйынтыктарын даярдоо, сунуштоо жана талкуулоо иштери жүргүзүлгөн.

4.3. Илимий иштин теориялык маанилүүлүгү терапиялык жардамдын сапатын жогорулатуу боюнча ыкмаларды илимий негиздөөдө турат. Теориялык материалдары Ош мамлекеттик университетинин медицина факультетинин коомдук саламаттыкты сактоо кафедрасынын окуу процессине киргизилген (киргизүү актысы 22.05.2024 жыл).

4.4. Изденүүчүнүн жеке салымы. Автор изилдөөнүн багыты менен программасын өз алдынча түзгөн, изилденип жаткан маселеге байланыштуу адабий булактарга аналитикалык талдоолор жүргүзгөн. Ош, Жалалабад, Баткен облустарынын Үй-бүлөлүк медицина борборлорунун ишмердүүлүктөрүнө саресеп жасап, атайын жеке сурамжылоолорду жүргүзүп, сандык көрсөткүчтөр боюнча статистикалык эсептөөлөрдү жана терапиялык жардамдын сапатына эксперттик баа берген.

5. Алынган натыйжалардын практикалык баалуулугу.

Диссертациялык иштин жыйынтыгы менен амбулатордук деңгээлдеги терапиялык жардамдын сапатын жана натыйжалуулугун жогорулатууга багытталган иш-чаралар жана практикалык сунуштар камтылган “Үй-бүлөлүк медицинадагы терапиялык жардам” аталыштагы методикалык колдонмо иштелип чыкты жана практикалык медицинага ишке киргизилди. Изилдөөнүн натыйжалары Ош облусунун Ноокат районунун үй-бүлөлүк медицина борборуна (актысы 20.05.2024 жыл), Жалалабад облусунун Сузак районунун үй-бүлөлүк медицина борборуна (актысы 29.04.2024 жыл), Ош шаардык үй-бүлөлүк медицина борборуна (актысы 21.10.2024 жыл) практикага киргизилди.

6. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы коюлган максаттарга жана изилдөөнүн милдеттерине толугу менен шайкеш келет.

7. Эскертүүлөр

Сунушталган диссертацияга оң баасына таасир этүүчү принципалдуу эскертүүлөр жок. Бирок диссертациядагы диаграммалар ар түрдүү шрифттерде жазылган. Бул кемчиликти оңдоо керек. Жыйынтыгында практикалык сунуштарды Саламаттыкты сактоо министрлигинин жана

саламаттыкты сактоо мекемелеринин деңгээлинде практикалык сунуштар берүү зарыл.

8. Сунуштар

Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улуттук Аттестациялык комиссиянын талаптарына ылайык текстти оңдоп, грамматикалык каталарды жоюу зарыл.

- Жетектөөчү уюм катары Н. А. Семашко атындагы Коомдук саламаттыкты сактоо боюнча Улуттук илимий-изилдөө институту федералдык мамлекеттик бюджеттик илимий мекемесин, коомдук саламаттыкты сактоо жана ден соолукту коргоо кафедрасын (105064, Россия Федерациясы, Москва шаары, Воронцово поле көчөсү, 12-үй, 1-корпус) сунуштоо керек.

- Биринчи расмий оппонент катары м.и.д., профессор **Абилов болот Арипович** (автореферат боюнча адистиги 14.02.03 - коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо), изилдөө маселесине жакын темаларда публикациялар бар.

1. **Абилов, Б. А.** Результаты оценки эффективности деятельности уполномоченного органа в системе здравоохранения Кыргызской Республики [Текст] / М. А. Исмаилов, Б. А. Абилов, С. С. Абилов // Современные тенденции развития науки и технологий. – 2016. – № 5-1. – С. 104-108.

2. **Абилов, Б. А.** Организация центров гемодиализа на условиях государственно-частного партнерства в Кыргызской Республике [Текст] / М. А. Исмаилов, З. А. Долонбаева, Б. А. Абилов // Здравоохранение Кыргызстана. – 2021. – № 1. – С. 110-116.

3. **Абилов, Б. А.** Опыт инициирования проектов ГЧП в сфере здравоохранения Кыргызской Республики [Текст] / М. А. Исмаилов, З. А. Долонбаева, Б. А. Абилов // Здравоохранение Кыргызстана. – 2021. – № 1. – С. 117-123.

- Экинчи расмий оппонент катары м.и.д., **Буларкиева Элиза Алымкуловна** (автореферат боюнча адистиги 14.02.03 - коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо), изилдөө маселесине жакын темаларда публикациялар бар.

1. **Буларкиева, Э. А.** К вопросу качества оказания реабилитационной помощи в санаторно-курортных и лечебно-оздоровительных учреждениях Кыргызстана [Текст] / Э. А. Буларкиева, М. А. Сагымбаев // Бюллетень науки и практики. – Нижневартовск, 2022. – Т. 8, № 1. – С. 169-172.

2. **Буларкиева, Э. А.** Оценка качества и эффективности оказания медицинской реабилитации в санаторно-курортных и лечебно-оздоровительных учреждениях Кыргызской республики [Текст] / Э. А. Буларкиева, М. А. Сагымбаев // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана – 2022. – № 4. – С. 145-148.

3. Буларкиева, Э. А. Анализ кадрового ресурса при реализации медицинской реабилитации в санаторно-курортных и лечебно-оздоровительных учреждениях Кыргызской Республики // [Текст] / Э. А. Буларкиева // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана – 2021. – № 9. – С. 55- 58.

9. Жыйынтык

Исраилова Дарыгул Кубанычбековнанын диссертациялык иши илимий жана методикалык деңгээли жогору, оригиналдуулугу менен айырмаланат. Структурасы боюнча Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу УАКтын талаптарына ылайык келет. Тыянактар мазмунуна жана милдеттерине дал келет.

10. Документтерди карап чыгып, диссертациялык кеңештин эксперти 14.02.03 – коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистиги боюнча Исраилова Дарыгул Кубанычбековнанын медицина илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алууга сунушталган “Жалпы үй-бүлөлүк дарыгерлер практикасында терапиялык жардам берүүнү уюштуруудагы көйгөйлүү маселелер (Кыргыз Республикасынын түштүк аймагынын мисалында)” аталыштагы диссертациясын И. К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясынын жана тең уюштуруучулар Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетинин Д 14.23.690 Диссертациялык кеңешине диссертацияны кабыл алууну сунуштайт.

Эксперт:

Эл аралык жогорку медициналык мектебинин медициналык клиникасынын директору, медицина илимдеринин доктору

Биялиева Г. С.

Эксперттик комиссиянын мүчөсүнүн колун тастыктайм:

Д 14.23.690 Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы, м.и.к., доцент

15.01.2025 ж.

Ибраимова Д. Д.

